

I SAMTAL MED MARGARETA TEKE

Hans: Du växte upp i ett rätt välordnat hem med din pappa Bertil som var civilingenjör och din mamma Brita som var hemmafru. Finns det några speciella faktorer i det hemmet som har påverkat dig?

Margareta: Det var väldigt tryggt och snällt. Brita har sagt att den enda gången hon behövde bråka med mig var när jag skulle ha yllestrumpor och vägrade (kan fortfarande inte ha ylle).



Brita och Bertil bråkade aldrig, åtminstone inte så vi barn hörde det. Jag tror Brita var diplomatisk och fick sin vilja fram i viktiga, kontroversiella spörsmål utan att gå i konfrontation. Samtidigt litade Bertil på Britas omdöme. I ekonomiska frågor bestämde nog Bertil, det var ju den tiden och han var försörjaren.

Familjen Sjögren 1954: Anniqa, Brita, Margareta, Bertil, mormor Anna och Birgitta.

Brita var en social, empatisk, harmonisk person som satte sin prägel på hemmet. Hon var varm och spontan och lätt att tycka om för de flesta. Hennes gissel var ofta återkommande migränanfall men jag minns inte att det någonsin gick ut över oss barn. Bertil var en person som hade höga moraliska krav på sig själv och sin omgivning. Man skulle göra rätt för sig och inte utnyttja otillbörliga fördelar. Bertils gissel var nog den återkommande ångest han fick när han tvingades fatta svåra beslut i sitt arbetsliv, till exempel säga upp personal. Han hyllade i alla lägen saklighet och logik, i viss mån på bekostnad av spontanitet.

Och jag har drag av dem båda. Har med åren tillägnat mig mer av Britas värme och spontanitet utan att tappa bort logiken som också står högt i kurs hos mig. Förhållandevis harmonisk är jag nog (men undviker påfrestningar om jag kan, är inte ett dugg äventyrslysten).

Hans: Du har två systrar: Anniqa (som är tre år äldre) och Birgitta (som är tre år yngre). Var ni lika som barn?

Margareta: Till utseendet var vi påtagligt olika. Särskilt Anniqa och jag. ”Tänk en så mörk och en så ljus” sa tanterna. Gittan kallade vi på elakt systervis för ”rättfärgad”. Förutom färgerna var vi nog utseendemässigt rätt lika. Anniqa och jag var så lika på rösten att vi

kunde lura t.o.m. föräldrarna vem det var som svarade i telefon. Det inre är väl rätt likt också: ambitiösa, duktiga, ordentliga. Vissa skillnader fanns dock. Tro det eller ej, men Gittan var rätt tystlåten, särskilt i tonåren. Anniqua retade sig på att jag inte retade mig på saker. Och jag tyckte att hon hakade upp sig på småsaker. Hon ”grät över spilld mjölk” men inte jag. Jag tror att frustration lättar för henne genom att prata om den, för mig var och är det tvärtom.

Hans: Har ni blivit mer och mer lika, eller mer och mer olika, med åren?

Margareta: Både och. Yrkeslivet har ju präglat oss i lite olika riktningar. En hyfsad inre harmoni har vi nog alla tre haft hela livet. Inga direkt depressiva drag. Plikttrogna, och idoga, har vi fortsatt att vara om än med lite olika energi. Gittan har varit mest energisk. Minns mest den känslan, kan inte riktigt säga hur: hon är alltid igång. Anniqua är också igång men uttrycker tydligare att hon blir trött. Och jag är väl lite mittemellan.

Hans: Bertil och Brita bodde på en lång rad ställen under er uppväxt: Linköping, Södertälje, Gävle, Danderyd. Vilken av dessa platser har du de starkaste minnena ifrån?

Margareta: Jag föddes ju i Linköping liksom mina systrar. Var tre år när vi flyttade till Södertälje. Har ändå lite fragmentariska minnen från Linköping, till exempel när vi hämtar Brita från BB när Gittan föddes och när Anniqua slängt sin trehjuling i Tinnebacken.

Södertälje är barndomsstaden som alltid framstår i ett lyckligt skimmer. Vi bodde i nybyggt hyreshus med stor gård utanför och många barnfamiljer. Det fanns alltid någon att leka med. Flytten till Gävle, när jag var tio år, var mitt livs andra stora kris. (Den första var när morfar Helge dog i en bilolycka 1953. Jag kände honom inte så väl men upplevde starkt de vuxnas upprördhet och sorg). Det värsta med flytten var nog att lämna min bästa vän Birgitta Andersson.

Vi bodde i Gävle i 7 år, och där gick jag i folkskola, realskola och gymnasium. Fritiden fylldes av ett tjejgäng (som hade det gemensamt att vi inte direkt drog till oss killar), av frivillig gymnastik och simning, och inte minst av scouting. Och så gick vi på ishockey. I Danderyd tog jag studenten, hade mitt första riktiga jobb som sjukvårdsbiträde, läste på universitetet ett år innan jag flyttade till Lund och socionomstudierna.



Hans: Var det självklart för dig att ge dig in i ett yrke där du arbetade med andra människors problem? Du började ju som socialinspektör på 70-talet och gick efter några år över till familjerådgivning.

Margareta: Nja, jag var också inne på djur. Skrev ju i en uppsats i småskolan att jag skulle bli bonde på Skeda. Funderade på veterinär och agronom innan valet föll på psykolog eller socionom, när de var dags att välja

utbildning. Att det blev socionom berodde nog mest på att jag kom in på den utbildningen. Jag uppfattade mig själv som logisk, lugn och harmonisk och tänkte det skulle vara en tillgång i ett jobb med människor. Riktigt vad det innebar hade jag en rätt luddig bild av, men jag tycker ändå att jag valde rätt. Särskilt när jag blev familjerådgivare och sedermera leg. psykoterapeut. Socialtjänsten var tuff, särskilt att tvingas tvångsomhänderta barn.

Familjerådgivningen gav möjlighet att arbeta i jämlik dialog med klienten. De som jag träffade kom frivilligt och kom bara tillbaka om de tyckte att samtalen var meningsfulla. Det kanske låter lite märkligt men jag har aldrig velat lägga mig i andra människors liv.

Hans: Vilken har då varit din stora uppgift?

Margareta: Jag tror det har varit att lyssna noga, noga, på vad människor faktiskt säger och vara så befriad som möjligt från fördömanden. Det kräver koncentration och är avsevärt lättare när jag är i min professionella roll. I mitt vanliga liv händer det ofta att jag hör vad människor faktiskt sagt när samtalet redan är avslutat. Ibland kan jag då komma igen och säga ”jag har tänkt på det du sa...”, men det blir långtifrån alltid läge för det.

Hans: Du nämnde din morfar Helge. Efter hans död och under hela er uppväxt bodde ju din mormor Anna hemma hos er (hon flyttade permanent till Skeda 1976). Hur fungerade det? Vad satte hon för prägel på hemmet?

Margareta: I Södertälje bodde hon i en egen liten lägenhet, ca fem minuters gångväg från oss. Gittan var mycket hos henne, hon kände sig ensam. Så det blev nog bättre för henne när vi kom till Gävle och hon bodde med oss. Hon hjälpte till med hushållet och var extramamma, särskilt till Gittan. Jag har förstått efteråt att hon emellanåt plågades av ångest och att Brita var hennes stöd då. Vi barn märkte inget av detta, vi hade helt enkelt två mammor som båda satte våra behov främst.

Hur mycket hon anpassade sig märkte vi på somrarna då hon ”regerade” på Skeda. Minns mest att träskorna vi hade ute skulle stå i ordning, inte slängda på varandra i hallen. Men i övrigt levde vi under stor frihet och behövde aldrig hjälpa till med något annat än att gå till handelsboden och handla, och det gjorde vi gärna (fick alltid godis av handelsman Carlsson).

Ett starkt minne från vuxen ålder, när vi bodde tillsammans på Skeda, var när hon sa: ”Margareta, du får aldrig reta dig över materiella ting” (ett tomtebloss hade just bränt håll på en duk.) Jag förstår nu att det handlade om de sorger och bekymmer hon haft inte minst med sina systrar och syskonbarn. Ett annat typiskt yttrande: ”Här får du 50 kronor (mycket för mycket på den tiden) för att du körde mig till Alvesta och, javisst ja, du ska ha 25 öre för löken du köpte.” Hon fortsatte hjälpa till, satt på en pall i köket och gjorde pannkakor till dig och Larz när ni kom från skolan. Barnvisor lärde hon ut till både barnbarn och barnbarnsbarn.

Det viktigaste hon lärde oss är väl att det går bra att leva flera generationer ihop! Vi insåg att det bygger på att den äldre generationen så mycket det går väljer att stå tillbaka för den unga, en tradition som Brita också levde upp till. Vi som unga upplevde den viktiga avlastning som lite hjälp med barnen kan innebära. Och vad bra det är för barn med äldre som har tid.

Hans: Var du duktig i skolan?

Margareta: De första fyra åren, i folkskolan, var jag en stjärna – som dock dalade snabbt när jag började realskolan. Sedan fick jag hålla tillgodo med att vara medelmått (Ba, Ab i dom flesta ämnena). Slog dock till med att skriva A på studentmatten (lite tur kanske). Trösten över medelmåttigheten i skolan är att konkurrensen var hård, vi som tog studenten då, i början på 1960-talet, var ca 15 % av en årskull. Vid femtioårsjubileet 2014 konstaterade vi att det fanns fyra som blivit professorer i klassen på ca 25.

Hans: Ett problem som jag själv alltid haft i skolan är att tankarna har vandrat ganska mycket under lektioner. Har du någonsin haft problem med det?

Margareta: Jadå, ibland undrar jag om någonting fastnat som jag lärde mig på lektioner. Det har nog alltid passat mig bäst att få läsa själv och därmed stanna upp där jag är intresserad, och hoppa över det jag finner tråkigt. Undervisning handlar för mig ofta om vad jag kan få tips om att läsa. Jag är numera rätt kritisk och vill gärna ifrågasätta det föreläsare säger, då håller jag mig också mer alert och fokuserad.

Hans: Vilken är den bästa föreläsare du har hört?

Margareta: Svårt att svara på. Vet att jag varit fascinerad efter föreläsningar – men är inte säker på att jag skulle vara fascinerad om jag hörde samma föreläsning igen. Man mognar och kraven ökar och numera är jag mest kritisk. Så svaret är nog att några får klart godkänt, men många får inte ens det. Jag är allergisk mot dom som friar till skrattarna på bekostnad av nyanser och substans.

Hans: Hur upplevde du universitetsstudierna? Var du en vetgirig student?

Margareta: Jag blev lite av stjärna igen på universitetet. Var dock inte någon kritisk student utan mer duktig flicka som klarade mina tentamina. Mer plikttrogen än vetgirig. Har nog blivit mycket mer vetgirig med åren när jag kunnat knyta kunskap till behov i jobbet. Den kunskap som handlar om hur man når människor i samtal har varit i högsätet. Om samtalets konst lärde jag mig inget på universitetet. Mest har jag lärt mig i mötet med mina klienter på familjerådgivningen.



Margareta och Björn, 1971

Sammantaget var universitetsåren i Lund en rolig och viktig tid. Jag började bli politiskt medveten. Jag träffade Björn. Vi bodde på samma studentkorridor. Det var inte kärlek vid första ögonkastet, snarare en gemenskap som växte fram. Jag är glad över att jag kom in på socialhögskolan i Lund och därmed tvingades flytta hemifrån och stå på egna ben ett tag innan jag fick egen familj.

Hans: På 60-talet var det väl ganska nära att Skeda blev sålt, eller hur?



Margareta: Så var det. Kontrakt var skrivet med Värnamo kommun men inte underskrivet när Björn och jag övertalade Brita och Bertil att köpa Skeda av Britas syskon. Jag har ett glasklart minne av hur jag står i ladugården och Alvar Fält, arrendatorn, frågar om Skeda ska säljas och jag svarade att det hade jag inte hört talas om. Gick direkt och ringde hem och fick veta. Då fattade Björn och jag vårt livsviktiga beslut att bosätta oss på Skeda. 1967 firade familjen Sjögren jul för första gången i sitt ägandes gård.

Jul på Skeda 1967. Anniqa, gamlamoster Karin, Bertil, Brita.

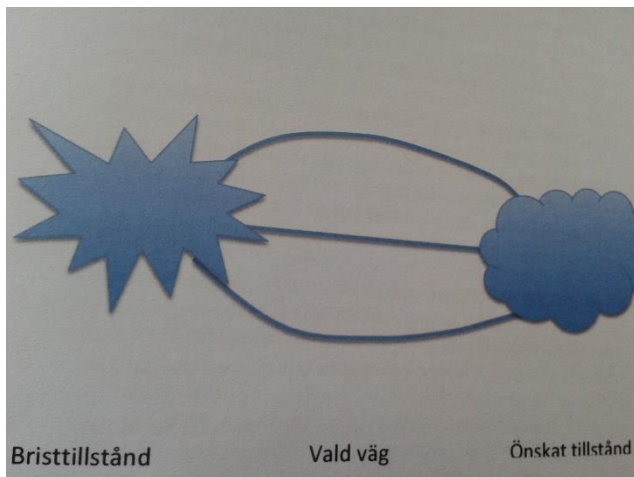
Hans: Vid sidan av ditt yrke har du också, under närmare 30 års tid, varit aktiv inom Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Kan du säga någonting om vad som drev dig till det engagemanget?

Margareta: Jag har alltid känt mig privilegierad och tänkt att jag därmed har ett "överskott" jag bör ge av. Jag sökte länge efter ett ideellt engagemang att lägga tid på. Svenska Freds kändes som att komma hem. Jag gillade den omutliga faktakollen parat med fantasifulla sätt att utöva politisk påverkan. Den första "aktivitet" jag deltog i att var att ringa ambassaden och protestera när ett land provsprängt kärnvapen.

För mig innebar arbetet i Svenska Freds att jag blev politiskt kunnigare. Jag kunde också bättre stå ut med att läsa om världens elände när det fanns något att göra. Att intresset har hållit i sig beror också på att det vartefter blev tydligt hur konflikter i vardagen och världen hänger ihop. Mitt yrkesliv och mitt ideella arbete gick ihop och utmynnade i min starka tro på dialogens, samtalets, makt och möjligheter. Och insikt i hur svårt det kan vara.

Det senaste året har jag också varit engagerad som ordförande i kvinnojouren i Värnamo, en verksamhet som också går i linje med att arbeta mot våld. Där driver jag tesen att våld i nära relationer till viss del kan förebyggas om vi systematiskt uppmuntrar föräldrar att träna sig själva och sina barn i att föra dialog.

Hans: Du har nyligen samlat en stor del av dina erfarenheter och insikter i en bok, *Samtalets magi – när alla i familjen får komma till tals*. På sidan 36 i den finns modell som jag vet att du ofta använt och som jag är väldigt förtjust i, "stjärnan och molnet". Kan du säga något om hur den kan tillämpas, i familjeterapi och fredsarbete?



Margareta: Modellen hette från början helt enkelt ”behovets tre delar” och jag gjorde den för att förstå begreppet behov bättre. När jag såg de tre delarna: bristtillståndet, som beskriver hur vi inte vill ha det, det önskade tillståndet som beskriver hur vi vill ha det, och vägen dit, som alltid är fler än en, så blev behov lättare att prata om.

Kontroverser och konflikter handlar ofta om kolliderande behov. Om man pratar om vad man vill *uppnå* snarare än vad man vill

undvika, flyter samtalet lättare. Vad man vill undvika innehåller ofta anklagelser (som lätt föder motanklagelser). Vad man vill uppnå innehåller goda avsikter. Det önskade tillståndet är man ofta överens om, det man är oenig om är vägen dit. Och när man ser det ”vi vill åt samma håll men är oeniga om vägen dit”, så blir det möjligare att lösa motsättningarna i dialog.

Vi vill leva i en fredlig värld där man respekterar mänskliga rättigheter, hur tar vi oss dit? Vi vill leva i en familj där alla medlemmar får komma till tals och får sina behov tillfredsställda på ett rimligt sätt, hur tar vi oss dit? Ofta är man alltför snar att tillskriva motparten onda avsikter och då minskar avsevärt möjligheten till att lösa en kontrovers.

Modellen kan också påminna om att tillvaron varierar, även när vi har bekymmer inträffar stunder (som undantag) när det är bättre, när vi erfar mini-önskade tillstånd. Det blir då konstruktivt att fundera över vad som bidrog till att undantaget inträffade. Vi söker roten till det goda i stället för roten till det onda.



Hans: Du fyller 70 nu. Hur tycker du att tillvaron förändras i och med att man blir äldre?

Margareta: Jag rensar bort allt onödigt, både av materiella ting och ambitioner. Energin är begränsad och måste användas till rätt saker. Naturen och barnen (särskilt barnbarnen förstås) blir den stora läkekraften. Man blir bättre på att vara här och nu eftersom livet blivit så tydligt ändligt. Utöver detta är den stora skillnaden att, liksom när man var barn, ha tid. Och till skillnad från i barndomen finns resurser, och självbestämmande. I mångt och mycket är det ändå inte så stor skillnad på vad jag ägnar tid åt, jämfört när jag var yngre, möjligen att inte i onödan missa eller förkorta de ”underbara ögonblick” som uppstår då och då.